

OSTRAVSKÝ

čolek

Časopis Zoologické zahrady
a botanického parku Ostrava

1 / 2026
ročník XX.

**ZOO
OSTRAVA**

**JSME
TU PRO
VÁS UŽ
75 LET!**

AVES

**JESTEŠMY
Z PAŇSTWEM
JUŽ OD 75 LAT!**

MAMMALIA

**75 YEARS
WITH YOU!**

REPTILIA

Úvodní slovo ředitele

Vážení přátelé a příznivci ostravské zoo,

letos na podzim uplyne 75 let od založení zoologické zahrady v Ostravě. Oficiálním datem vzniku je 26. říjen 1951. Původně byla zoo součástí Hornického parku, který se nacházel na šestihektarovém pozemku v jiné části města. Ve Slezské Ostravě se začala budovat nová zoo už v průběhu druhé poloviny 50. let a v roce 1960 se otevřela veřejnosti. Od prvopočátků až do současnosti ušla zoo, podobně jako mnohé další zoologické zahrady, obrovský kus cesty. Zejména v posledních desetiletích se díky podpoře našeho zřizovatele statutárního města Ostrava podařilo vybudovat řadu moderních chovatelských zařízení odpovídajících přísným standardům pro chov zvířat v lidské péči. Velký důraz dnes klademe na chov ohrožených druhů zvířat, čímž zvyšujeme šanci na přežití mnoha druhům. Sedm druhů zvířat, které jsou zastoupeny v chovu Zoo Ostrava, je dnes v přírodě vyhubených. To je jeden z našich největších závazků do budoucna. Držíme šance mnoha druhů na přežití, ale dbáme také na welfare každého zvířecího jednotlivce. Nově budovaná chovatelská zařízení jsou proto nejen blízka přirozenému prostředí zvířat, ale zaručují co nejvíce respektu k potřebám zvířat a podněcují jejich přirozené chování. Výsledkem je úspěšné a pravidelné rozmnožování řady obtížně chovatelných, vzácných a ohrožených druhů. Za tři čtvrtě století se však náš záběr rozšířil mnoha dalšími směry – kromě v přírodě vyhubených zvířat pěstujeme i šest druhů rostlin, které už z přírody zmizely. A nemizí jen živočichové a rostliny, přicházíme i o mokřady – jedny z nejcennějších biotopů světa, které jsou prostředím pro mnoho druhů a mají zásadní význam pro zadržování vody v krajině. Aktuálně se těmto biotopům věnuje nová kampaň Evropské asociace zoologických zahrad a akvárií Wetlands for Life. Uvnitř dalšího čísla Ostravského čolka najdete podrobné informace k těmto i dalším tématům.

Jsme tu pro Vás už 75 let!

Jiří Novák

Obsah

V přírodě vyhubené druhy v Zoo Ostrava	4
Nové druhy zvířat v zoo	6
Černí duchové – unikátní odchov nožovky běločelé v Zoo Ostrava	8
Mokřady pro život – nová kampaň EAZA	9
Radost z návratu dravců do naší krajiny	11
Pták roku 2026: Pěnice černohlavá	14
Plaz roku 2026: Ještěrka obecná	15
Obojživelník roku: Ropucha obecná	16
Běh Zoo Ostrava pro saulu	17
Galerie mládat	18

Foto na titulní straně:
Plameňák kubánský
(*Phoenixopterus ruber*)

**Časopis vydala Zoologická zahrada
a botanický park Ostrava,
příspěvková organizace v roce 2026.**
Michálkovic 2081/197,
710 00 Ostrava,
telefon: +420 596 241 269
zoo-ostrava.cz

Zoo je otevřena denně
po celý rok od 9:00 hodin.

Zřizovatelem Zoo Ostrava
je statutární město Ostrava.

Autoři textů: Barbara Krzyžanková,
David Kubala, Jiří Novák, Šárka Nováková,
Jana Strakošová a Otakar Závalský

Autoři fotografií: David Kubala,
Enrico Gombala, Markéta Rejlková,
Monika Vlčková a archiv Zoo Ostrava

Sazba: Lukáš Pracný

Neprošlo jazykovou korekturou.

V přírodě vyhubené druhy v Zoo Ostrava

Počet ohrožených druhů živočichů i rostlin na Zemi neustále narůstá. V Červeném seznamu (Red List of Threatened Species), který sestavuje Mezinárodní svaz ochrany přírody (IUCN), je aktuálně uvedeno přes 48 500 druhů, které jsou ohroženy vyhubením. Mezi nimi je 81 taxonů, které již byly z volné přírody zcela vyhubeny. V seznamu chovaných zvířat a pěstovaných rostlin v ostravské zoo je 13 taxonů z kategorie Extinct in the Wild (v přírodě vyhubený). Bez lidské péče by mohly z planety vymizet nadobro.

7 taxonů zvířat

Jedná se o siku vietnamského (*Cervus nippon*

pseudaxis), jelena milu (*Elaphurus davidianus*), hrdličku sokorskou (*Zenaida graysoni*), a čtyři druhy ryb – jelečka teuchitlánského (*Notropis amecae*), skifii žlutou (*Skiffia francesae*), platu Couchovu (*Xiphophorus couchianus*) a platu Meyerovu (*Xiphophorus meyeri*). Podrobně jsou popsány v Ostravském čolkovi JARO 2023.

6 taxonů rostlin

Vedle chovu těchto vzácných zvířat pěstuje zoo od roku 2024 také rostliny veden v Červeném seznamu IUCN jako druhy Extinct in the Wild. Rostliny uvidíte při komentovaných prohlídkách botanického zázemí.

DURMANOVEC KRAVAVÝ (*Brugmansia sanguinea*)

Původní areál tohoto 2–5 m vysokého keře či menšího stromu byl v horských oblastech Kolumbie, Ekvádoru, Peru a Bolívie. Rostl v nadmořských výškách až 3 500 m, přičemž planě rostoucí exempláře se nikdy nepodařilo najít. Rostlina se uplatňovala v domorodé medicíně.

DURMANOVEC STROMOVÝ (*Brugmansia arborea*)

Tento stálezelený keř nebo malý strom dorůstá až sedm metrů. Pocházel rovněž z And v jižní Kolumbii, v Ekvádoru, Peru, západní Bolívii a severním Chile. Ani tento druh nebyl ve volné přírodě nalezen. Bílé silně vonné květy mají trubkovitý tvar o délce 12–17 cm.

DURMANOVEC VONNÝ*(Brugmansia suaveolens)*

Keř vysoký 3–5 m původem z pobřeží jihovýchodní Brazílie (Mata Atlântica) se nikdy nepodařilo ve volné přírodě najít. Místní obyvatelé jej sice oceňovali jako rostlinu magickou a v určitých ohledech i léčivou, avšak zároveň se jí obávali. Plody obsahují tropanové alkaloidy.

ALULA*(Brighamia insignis)*

Havajský název endemického lobelioidu nazývaný též vulkánská palma byl původem z ostrovů Kaua'i a Ni'ihau, ale ve volné přírodě je považován za vyhynulý od roku 2020. Rostl na skalnatých římsách s malým množstvím půdy a strmými mořskými útesy.

VRBINA MINORSKÁ*(Lysimachia minoricensis)*

Endemit původem z Minorky byl znám pouze z jediné lokality, odkud vymizel mezi léty 1926 a 1950. Naštěstí byla k dispozici semena a druh byl pěstován od roku 1926 v botanické zahradě v Barceloně. Patří ke kleistogamním druhům – produkuje semena bez pomoci opylovatelů.

FRANKLINIE AMERICKÁ*(Franklinia alatamaha)*

Strom dorůstající výšky 3–6 metrů. Název *Franklinia* odkazuje na amerického státníka a vědce Benjamina Franklina, druhové jméno *alatamaha* na řeku Altamaha v Georgii, kde byl strom kolem roku 1765 poprvé nalezen. V přírodě se tento druh nevyskytuje od roku 1803.

Nové druhy zvířat v zoo

Kolonok

Kolonok (*Mustela sibirica*) se česky někdy nazývá norek sibiřský či lasice sibiřská. Čtyřletý samec této lasicovité šelmy je k vidění v upravené expozici v chovatelském komplexu Vadtha ni – Chrám gibbonů, kde nahradil veverky šedobřiché. Jejich chov byl v zoo naopak ukončen. Přirozený areál rozšíření kolonoka zahrnuje střední a východní Rusko, Mongolsko, Severní a Jižní Koreu, Japonsko (Hokkaido), Čínu, sever Indie, Bhútán, Nepál, Laos, Myanmar, sever Thajska a severní Vietnam. Byl také

zavlečen na některé japonské ostrovy. Obývá různorodé prostředí – lesy, lesnaté stepi a hory, ale také mokřady a křovinaté oblasti poblíž vody. Žije samotářsky a je aktivní zejména v noci, kdy se vydává na lov. Kořistí jsou hlodavci, ptáci, obojživelníci, hmyz nebo ryby. Nepohrdne ani vejci a plody. V zimě dokáže pronásledovat kořist pod sněhem. Přes den se ukrývá v dutinách stromů, pod kořeny nebo v opuštěných norách jiných zvířat. S ostatními jedinci se setkává většinou pouze v období rozmnožování. Samci mezi sebou tvrdě soupeří. Samice pak po asi

33–37denní březosti přivádí na svět 2–12 slepých mláďat, která opečovává po dobu asi 2 měsíců. Dospělý jedinec dosahuje délky těla až 40 cm a hmotnosti i přes 800 g. Samice jsou asi o polovinu menší. Kolonok zahnaný do kouta dokáže být překvapivě útočný a neváhá využít svou „tajnou zbraň“ typickou pro lasicovité šelmy – vypouští silně páchnoucí tekutinu, která odradí nejednoho predátora. Přesto se musí mít na pozoru před většími šelmami a dravými ptáky. Ačkoliv kolonok zatím nepatří mezi ohrožené druhy, čelí úbytku prostředí, je loven kvůli kožešině (z jeho chlupů se dělají štětce), v místech, kde loví domácí zvířata, je pronásledován jako „škodná“. V čínském folklóru má temnou pověst – je považován za tajemného ducha, který krade a nahrazuje lidské duše.

Kachnička pestrá

Kachnička pestrá (*Nettapus auritus*) by se dala nazvat malým klenotem afrických mokřadů. Je to jedna z nejmenších afrických kachen. Měří necelých 30 cm a váží okolo čtvrt kilogramu. V ostravské zoo se pár těchto vrubozobých ptáků zabydluje ve voliéře

v Pavilonu evoluce. Jejím domovem je subsaharská Afrika a Madagaskar, kde obývá zarostlé mokřady, klidná jezera, tůňe a říční ramena s dostatkem vodní vegetace, zejména leknínů. Husté porosty jí poskytují úkryt i zdroj potravy. Kachničku lze označit jako „kočovníka mokřadů“, protože se přesouvá podle aktuálního stavu vody. Výborně létá a obratně plave. Živí se především semeny (obzvláště leknínů) a částmi vodních rostlin, rybkami a drobnými bezobratlými. Samec, samice i mláďe jsou rozdílně zbarvení. Způsob života kachničky pestré je úzce spojen nejen s vodou, ale i stromy. Mimo období hnízdění se ptáci sdružují do menších skupin, někdy i s jinými druhy vodních ptáků. V době rozmnožování však vytvářejí páry a obsazují vhodné hnízdní dutiny. Na rozdíl od většiny kachen hnízdí převážně v dutinách stromů poblíž vody, jen občas na zemi. Samice do hnízda vystlaného travou, listím i peřím snáší obvykle 5–9 vajec, která zahřívá přibližně 26 dní. Mláďata po vylíhnutí skáčou z dutiny dolů na zem nebo přímo do vody a rychle rostou – asi po dvou měsících už jsou samostatná. Kachničky ohrožuje zejména vysychání a znečištění vodních ploch a také lov.

Černí duchové – unikátní odchov nožovky běločelé v Zoo Ostrava

Tato jihoamerická ryba je oblíbeným druhem chovaným ve velkých akváriích. Dovází se z přírody a také se množí komerčně za pomoci hormonální stimulace. V ostravské zoo se rozmnožila zcela přirozeně! Jedná se o prvoodchov nejen v Ostravě, ale i v rámci Unie českých a slovenských zoologických zahrad. Odchov je vzácný i na mezinárodní úrovni.

Nožovka běločelá (*Apteronotus albifrons*) je jedním z nejznámějších druhů z řádu nahohřbetí. Typický pro tuto skupinu ryb je zvláštní protáhlý tvar těla s vlnicím se ploutevním lemem. Žije poměrně skrytě a je schopna vyvíjet slabé elektrické signály, které využívá ke komunikaci s ostatními jedinci svého druhu. V přírodě se vyskytuje v Jižní Americe od Venezuely po Paraguay. Dorůstá délky až 50 cm. Pět dospělých nožovek jsme získali v roce 2021 ze Zoo Hodonín, kde v červnu toho roku řádilo tornádo a poškodilo budovu akvária natolik, že musela být později zbourána. Poskytli jsme tak domov pěti jedincům o velikosti 20–30 cm v expozičním akváriu v pavilonu Malá Amazonie, které má objem 5000 l a dostatek úkrytů. Na podzim 2024 byla zahájena rozsáhlá rekonstrukce střechy Malé Amazonie, proto byly všechny nožovky dočasně přestěhovány do zázemí.

Na jaře 2025 pozorovali chovatelé zvýšenou aktivitu a interakci mezi jedinci. Tření povzbuzovali častou výměnou vody a vytvořením vhodného prostředí

pro kladení jiker (štěrbiny mezi kameny nebo velké kořeny). V březnu se objevily dvě malé rybičky. Ještě nebyly vybarvené, jejich věk odhadli na 5–7 dní po vykulení. Byly necelý centimetr velké a urputně se skrývaly ve tmě. Přemístili je do menší nádržky, kde je krmili živou potravou (artemií a později nitěnkami). Už na konci dubna měřily obě rybky asi 6 cm a byly dokonalou zmenšeninou rodičů, jejich růst byl tedy extrémně rychlý a tomu odpovídal i nutný přísun potravy a přechod na větší typ krmiva, jako jsou žížaly. Další dvě mláďata se podařila odchovat v listopadu 2025.

Přirozený odchov nožovek je velice vzácný nejen v rámci Česka a Slovenska, ale i v rámci evropských zoologických zahrad a akvárií. Aktuálně jsou k vidění v pavilonu Malá Amazonie. Pod kořeny a v přítmí pavilonu není úplně jednoduché je najít, ale věříme, že trpěliví návštěvníci je objeví. Jsou to takoví černí duchové, jak zní i jejich anglický název „black ghost knifefish“. Dospělé ryby zůstávají v zázemí kvůli dalším možným odchovům.

Mokřady pro život – nová kampaň EAZA

Mokřady patří k nejcennějším a zároveň nejohroženějším ekosystémům na Zemi. Kampaň Wetlands for Life upozorňující na význam a ohrožení mokřadních ekosystémů vyhlásila Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) na léta 2026 a 2027. Zahájena byla symbolicky 2. února. Na tento den připadá Světový den mokřadů. Zapojena je i Zoo Ostrava.

Co jsou mokřady?

Mezi mokřady patří nejen rašeliniště, prameniště či bažiny, ale také jezera, rybníky, oázy, korálové útesy či solné pánve, mangrovové porosty i obyčejná zahradní jezírka. Ačkoliv najdeme mokřady téměř po celém světě, zmizelo jich od roku 1900 již více než 64 %! Kampaň Mokřady pro život poukazuje na skutečnost, že mokřady jsou prostředím pro velké množství druhů a mají obrovskou ekologickou hodnotu. Na mokřadní ekosystémy jsou vázány celé skupiny organismů – vodní ptáci, ryby, obojživelníci, vodní hmyz, řada rostlin a dalších organismů, kterým poskytují potravu i místo pro život a rozmnožování. Se zánikem mokřadů se zmenšují jejich populace a mnohé z nich jsou v současnosti vlivem ztráty životního prostředí vážně ohroženy.

Zoo Ostrava chová řadu druhů vázaných na mokřady a podobně jako ostatní zoologické zahrady pomáhá zachraňovat a obnovovat jejich populace. Jedná se zvířata v různých stupních ohrožení – od druhů méně ohrožených jako je **kolpík růžový** (*Platalea ajaja*), kterého můžete vidět ve voliéře La Pampa, přes ty, které jsou dle Červeného seznamu IUCN v kategorii kriticky ohrožené, například **krokodýl štítnatý** (*Mecistops cataphractus*), který obývá pavilon Tanganika, **polák východní** (*Aythya baeri*) až po druhy v přírodě již vyhubené, jako je **jelen milu** (*Elaphurus davidianus*). Svou návštěvou zoologické zahrady můžete podpořit i vybrané *in situ* projekty v rámci programu „5 korun ze vstupu“. Je mezi nimi i významná mokřadní lokalita **Kozmické ptačí louky**.

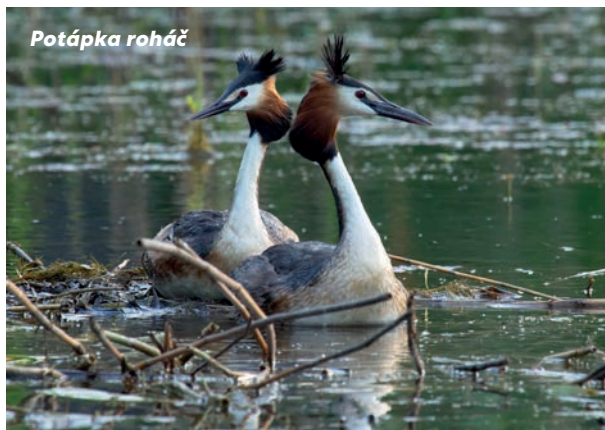
Kampaň podporuje rovněž vzájemnou spolupráci mezi vládními i nevládními organizacemi zabývajícími se

ochranou přírody a podílí se na praktických krocích pro zachování, obnovu či vytváření nových mokřadů. Důležitý je také monitoring mokřadní biodiverzity, který provádí řadu let Český svaz ochránců přírody, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Ostravská univerzita a další. Také v Zoo Ostrava proběhl výzkum mokřadních organismů a vznikají nová opatření pro podporu místní biodiverzity.

Aktuálně se v areálu zoo nachází více než 30 tůní, které poskytují životní prostor pro mokřadní organismy a zároveň pomáhají zadržet či zpomalit odtok vody z krajiny, a tím přispívají také k příjemnějšímu mikroklimatu během horkých letních dní.

Jeden z projektů, které lze v rámci kampaně Wetlands for Life podpořit, se zaměřuje na **plameňáky malé**

(*Phoeniconaias minor*) a jejich hlavní hnízdní lokalitu – jezero Natron v Tanzánii. Silně alkalické jezero poskytuje útočiště chráněné před predátory 75 % celosvětové populace tohoto druhu už více než 50 let, přesto se zde neustále jedná o těžbě kalcinované sody, a tak je ohrožení jejich přirozeného prostředí velmi aktuální. Pomohl by statut ochrany, spolupráce s místními komunitami a posílení ekoturismu v oblasti. Ochrana plameňáků malých budou chráněny i další druhy.

Plameňáci jsou chováni v téměř dvou třetinách členských institucí EAZA, a proto se stali ambasadory kampaně, neboť symbolizují krásu a křehkost mokřadů. Zoo Ostrava chová od roku 1979 **plameňáky kubánské** (*Phoenicopterus ruber*) a za tuto dobu se podařilo odchovat přes sto mláďat. Ačkoliv není tento druh v současnosti vážně ohrožen (jeho populace se odhadují až na 205 000 dospělých jedinců), je potřeba chránit jeho přirozené prostředí, čistotu a kvalitu pobřežních mokřadů, mangrovových porostů a solných jezer, kde získávají potravu a hnízdí.

Proč jsou mokřady tak důležité?

- jsou zásobárnou (pitné) vody, dokáží zadržet obrovské množství vody, kterou pak postupně uvolňují a jsou tak také efektivní ochranou před povodněmi
- stabilizují klima, vyrovnávají teplotní rozdíly
- pohlcují a ukládají nadbytečný oxid uhličitý ze vzduchu
- vykazují vysokou biodiverzitu
- jsou součástí koloběhu vody v přírodě
- filtrují povrchové vody a rozkládají živiny
- zpevňují břehy vodních těles

Co mokřady ohrožuje?

- odvodňování, meliorace a přeměna v hospodářsky využitelnou půdu
- narušení přirozeného vodního režimu

- degradace – zarůstání náletem dřevin a invazních rostlin
- zavážení nepůvodním materiálem, skládkování
- cílené zalesňování či zástavba
- průmyslová těžba (např. rašeliny, kalcinované sody)
- znečištění splaškovou vodou a dalšími látkami

Jaké jsou cíle kampaně?

- finanční podpora vybraných projektů (ochrana 6 druhů plameňáků a dalších druhů)
- zvyšování povědomí o důležitosti mokřadů, jejich funkci a složitosti jejich ochrany
- zapojování místních komunit, ochránářských organizací do ochrany mokřadů a monitoringu mokřadní biodiverzity
- vzdělávání veřejnosti
- zlepšování kvality vody, šetření vodou a budování přírodě blízkých řešení v institucích EAZA

*„Kde jsou mokřady,
tam je i život.“*

Co můžeme pro mokřady udělat?

- Tam, kde je to možné, zrušme odvodňovací kanály, vracejme potoky do původních koryt, obnovujeme přirozený pohyb vody, obnovujeme prameniště.
- Zpomalme odtok vody z krajiny (je to lepší než ji pouze zadržovat).
- Nevysušujeme, neodvodňujeme a neničíme drobné mokřady, ale naopak zakládáme nové.
- V chráněných mokřadech nechodíme mimo vyznačené cesty, netrhejme a neničíme rostliny, nerušíme a neohrožujeme živočichy.
- Nevypouštíme splaškovou vodu z domácností ani hospodářské činnosti do povrchových vod.
- Zajímáme se o své okolí, ovlivňujeme územní plánování tak, aby byl vodní režim krajiny zachován či obnoven.
- Nevypouštíme do přírody nepůvodní druhy – nechtěné domácí mazlíčky (např. želvu nádhernou).

Zapojte se do kampaně i Vy a podpořte mokřady, místa pro život. Zúčastnit se můžete některé z akcí v zoo, na konci léta bude slavnostně otevřen i specializovaný pavilon pro obojživelníky Amphibiarium, kousek od vstupu do zoo. Na opačném konci zahrady můžete navštívit přírodní expozici Mokřady s modely našich obojživelníků a plazů. Těšíme se na Vaši návštěvu!

Více o kampani na wetlandsforlife.eaza.net

Radost z návratu dravců do naší krajiny

V přírodním areálu ostravské zoo Otakara Závalského potkáváte při práci, je nepřehlédnutelný díky své energii a úsměvu. Prakticky celý život zasvětil ochraně přírody. V areálu zoologické zahrady vytváří vhodné podmínky pro život volně žijících druhů živočichů. Díky němu se zvíčkům v zoo daří a druhová rozmanitost je tu stále pestřejší. Když pak v létě pod jeho vedením zalovíte sítkou v přírodní tůňce, podíváte se, kolik života na jeden záběr vytáhnete. A všechnu tu vodní drobtinu pan Ota pojmenuje a vysvětlí, čím je důležitá pro naše prostředí.

Dá se vystopovat, od jakého okamžiku započal Váš zájem o přírodu? Z čeho jste vycházel a čerpal?

Začátek poznání byl v samotné přírodě. Jako malý kluk jsem žil s rodiči v Šumbarku, což je dnes část Havířova, a hned za domem začínala divočina. Byly tam mokřady, potoky... Tam jsem trávil většinu času. Nosil jsem domů všechno, co mi přišlo zajímavé: pulce, užovky, pijavice. Zkoušel jsem je chovat ve vaně, ale v tomto směru moje velké nadšení maminka nesdílela. Pro mě to byly zásadní momenty pro pozorování a objevování.

Jak jste se dozvěděl, co je co, kde jste sbíral znalosti?

V té době vycházela jedna kniha o přírodě za dva roky, takže když se mi něco dostalo do ruky všechno jsem se snažil číst, určovat a pamatovat si. Informace také poskytovali starší kamarádi, kteří měli další znalosti. Asi v deseti letech jsem dostal od rodičů knihu Svět zvířat, která byla pro mě hodně důležitá, podle ní jsem ve dvanácti letech vyrobil první ptačí budku. Budka byla zakrátko obydlená.

Byl to moment, který Vás nasměroval k ornitologii?

Přesně tak. Když jsem viděl, že mnou vyrobenou budku ptáci opravdu obsadili, bylo zřejmé, že takové počinání má smysl. Ptačí budky jsem pak vyráběl ve všech etapách života, dokonce i během vojny. Základní vojenskou službu jsem sloužil na Rakovnicku, i tam v areálu kasáren jsem rozvěsil ptačí budky. Celkem jsem teď na počtu tří a půl tisíce vyrobených ptačích budek.

Kolik? Vy jste už vyrobil 3 500 budek? To je obrovské množství! Víím, že v celém areálu zoo jsou jich přes tři stovky. To je všechno taky vaše práce?

Nejvíc a nejčastěji jsem vytvářel sýkorníky. Ale taky jsou v areálu zoo rehkovníky, šoupálkovníky, poštolkovníky a také sovňíky. A teď tu máme i speciální budky pro netopýry, slouží jim v létě jako úkryty.

Některé typy budek jste přímo pro jednotlivé druhy vytvořil, že?

Některé typy budek jsem postupně upravil oproti starším návrhům a fungují, protože bývají pravidelně obsazené. Určité návody na výrobu budek uváděné v literatuře jsou pro některé druhy ptáků až nevhodné. Kromě typů, které jsem zmínil jsem ještě vyráběl i speciální budky pro rarohy a sokoly.

Vaše profesní dráha ale nevedla přímo přes zoologii, je to tak?

Studoval jsem zemědělskou fakultu v Praze – Suchdole a nějaký čas pracoval v JZD (Jednotné zemědělské družstvo). Ale přírodě jsem se věnoval pořád. Postupně jsem se od 70. let minulého století zapojil do několika organizací zabývajících se ornitologií a ochranou přírody – do Slezské společnosti

ornitologické a Moravské ornitologické společnosti (dnes jsou obě součástí sloučené České společnosti ornitologické), byl jsem zakládajícím členem Českého svazu ochránců přírody (ČSOP) v Ostravě a v současné době jsem místopředsdou ČSOP v Bartošovicích.

I v této době jste se věnoval ornitologii a její popularizaci?

Ano, následně od devadesátých let jsem začal pracovat v Agentuře ochrany přírody a krajiny a posléze na volné noze jako škoolitel a vzdělavatel ekologické výchovy. To už začínala úzká spolupráce se Záchranou stanicí v Bartošovicích a později i se zoologickou zahradou v Ostravě, kde jsem se seznámil s tehdejšíím ředitelem Petrem Čolasem a byl jsem čas od času pozvaný přednášet. Ve spolupráci s Bartošovicemi a jejím ředitelem Petrem Orlem jsem se podílel na mimořádnému počínu, na návratu vyhynutého orla skalního do české krajiny. Šlo o mnohaleté úsilí, do kterého byly zapojeny desítky spolupracovníků a dobrovolníků. A povedlo se!

Jako dítě jste orly v české krajině někdy viděl?

Když jsem byl dítě, orly jste u nás vidět nemohli, vůbec tu nebyli. Některé druhy orlů zmizely už za Rakouska – Uherska, byly vystřelené. Pak přišly války a intenzivní hospodaření a změny krajiny od 50. let 20. století ekosystémům nepomohly. Občas se okrajově v 60. až 80. letech na Šumavě a jižních Čechách vyskytl orel mořský a orel křiklavý, ale nikdy nešlo o stabilní populace. Na Slovensku byla situace naštěstí jiná a díky slovenským orlům se nám zadařilo postupně navrácení orlů skalních i do české přírody. Vysazeno bylo v průběhu 15 let celkem 27 orlů, bohužel někteří i přes přísnou ochranu byli zastřeleni nebo otráveni. Dnes už máme v našem regionu a blízkém okolí stabilně usídlených 5 párů orlů skalních. Myslím, že se postupně situace zlepšuje, víc a víc lidí má zájem o ornitologii, pozorování nebo focení ptáků. A díky tomu se i postupně začínají zajímat o přírodu a ekosystémy.

Dnes působíte v zoologické zahradě v Ostravě.

Co přesně tam máte na starosti?

Věnuju se ornitologii a obecně podpoře biodiverzity. Zoo není jen místo pro chov zvířat, ve stohektarovém areálu máme kus lesa a já se snažím dbát na rozmanitost přírodního prostředí. Podněcuju zakládání tůňek, následně vysazujeme plodonosné dřeviny, s kolegyní Maruškou instalujeme budky a sledujeme, co se v areálu děje. Díky naší podpoře se zde zvyšuje počet druhů hmyzu i ptáků. Za pomoci fotopastí jsme v areálu zachytili

srnce, jezevce nebo vydry. Taky vytváříme příležitost pro nové úkryty živočichů, to když se domluvíme se zahradníky, že některý kus stromu nebo hromadu větví ponecháme přírodě. A ručně kosím trávu, je to nejšetrnější údržba porostů s ohledem na hmyz a další tvory. A jsou tu ty tři stovky ptačích budek, takže podle ročního období je opravujeme, čistíme nebo monitorujeme. Všechny jsou očíslované a evidované, slouží nejen ptákům, ale i netopýrům, hmyzu i drobným savcům.

Co Vám dnes dělá v přírodním prostředí zoo největší radost?

Třeba návrat dravců – krahujců, jestřábů. Nebo že v areálu zoo prosperuje šest druhů šplhavic – tři druhy strakapoudů, datel černý, žluna šedá a zelená. Pořád čekám na vlhy pestré, připravené jílovité stěny ale zatím poskytly ideální prostředí velkému množství hmyzu, kupříkladu několika druhům samotářských včel. Mám radost, když se v túňkách líhnou pulci nebo nová generace čolků.

Vaše práce má i vzdělávací rozměr, co všechno obsahuje?

Provázím při ornitologických vycházkách, exkurzích, občas přednáším pro odbornou nebo laickou veřejnost, spolupracuji s médii, když je potřeba vyjádření k biodiverzitě, pomáhám studentům s bakalářskými pracemi. Šetrné ruční kosení trávy

je rovněž zachycené i v seriálu Na chvíli na Zemi, v dílu věnovanému biodiverzitě. Ochrana přírody bude fungovat, když ji veřejnost bude chápat a k tomu slouží ony popularizační aktivity.

Děkuji za rozhovor a přeji nekonečné zážitky při pozorování přírody.

Dovětek

Počet budek, který pan Ota vytvořil, opravdu vyrazí dech. Schválně, počítejme. Kdyby byla životnost 1 budky 7 let (a to je určitě déle) a kdyby z každé budky vyletělo za rok jen 5 ptáčat (což by byla vcelku malá snůška, a taky protože během letní sezóny se v jedné budce hnízdí i opakovaně), tak jsme při třech a půl tisících budkách na počtu přes 120 tisíc ptáků, kterým Otakar Závalský vytvořil podmínky pro život. To je ohromný počet! A obrovský pozitivní impuls pro přírodu.

Otakar Závalský poskytl pro ornitologické časopisy a publikace mnoho rozhovorů a příspěvků, sám je autorem publikace Naši dravci a sovy a jejich praktická ochrana.

Pták roku 2026: Pěnice černohlavá

Tento druh byl ptákem letošního roku zvolen symbolicky. Pěnice černohlavá je ve znaku České společnosti ornitologické, která každoročně vyhlašuje Ptáka roku a letos oslaví 100 let od svého založení. Pěnice svým libozvučným flétnovým zpěvem oživuje v jarním období naše lesy i zahrady. Také v přírodním areálu ostravské zoo je možné ji zaslechnout.

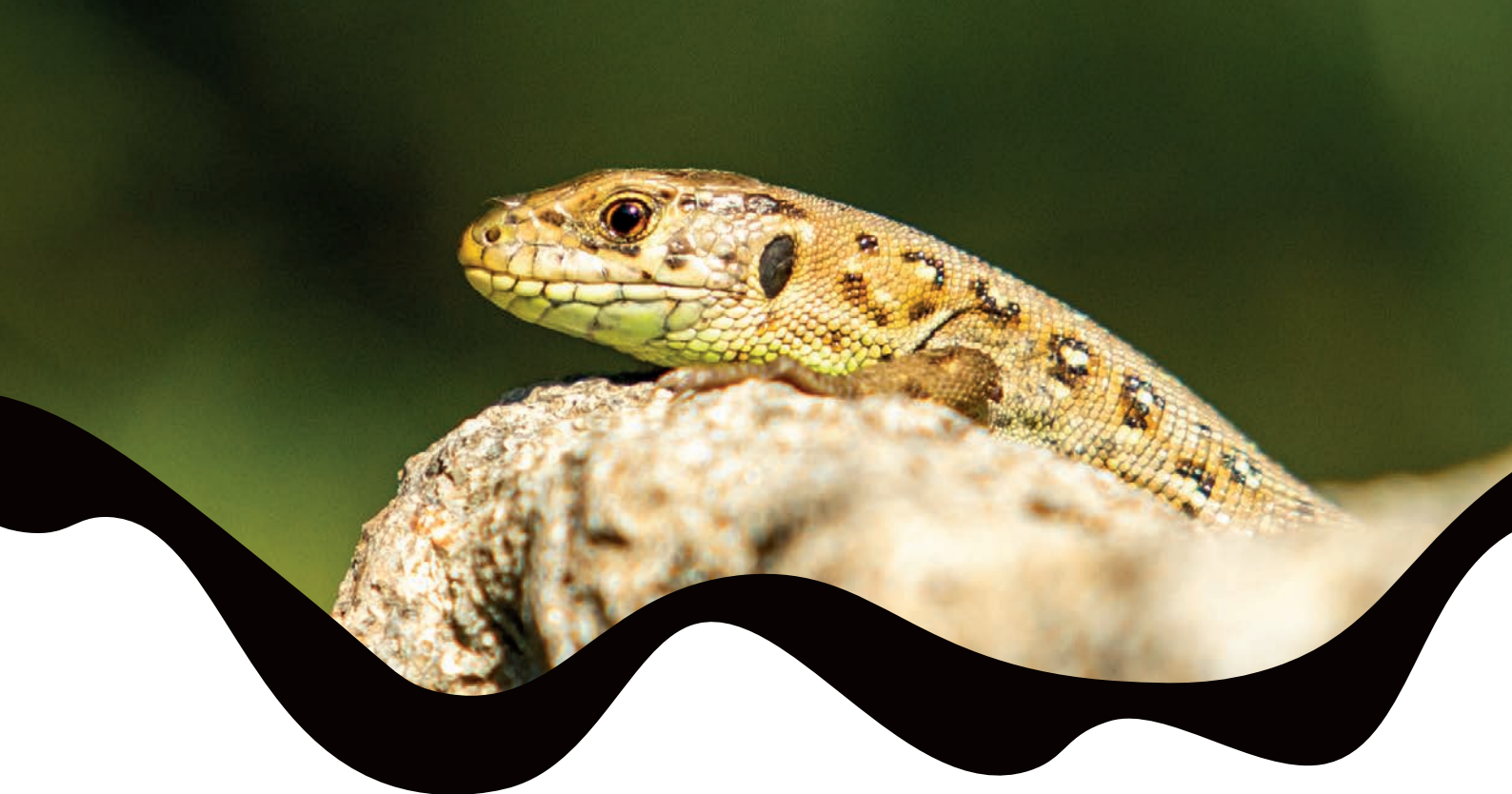
Pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*), lidově zvaná černohlávek, dostala svůj druhový název podle černé čepičky samce, zatímco samice má temeno hlavy rezavě hnědé. Původně byla lesním druhem, ale dobře se přizpůsobila změnám prostředí způsobeným lidskou činností. Dnes se s ní můžeme běžně setkat i v městských parcích a zahradách. Pěnice černohlavá je z pěti druhů našich pěnic nejhojnější. U nás jich hnízdí kolem 1,5 milionu párů. Vyskytuje se od nížin až po horní hranici lesa v horách.

Rovněž v ostravské zoo je poměrně hojným druhem. Využívá jak lesní partie, tak i návštěvnické trasy, kde ráda hnízdí v bezpečí hustých křovin vysázených právě za účelem poskytnutí úkrytu pro drobné ptactvo a další volně žijící živočichy. Hnízdo pěnic je jednoduché, ale úhledné. Ptáci si ho splétají nevysoko (většinou kolem 1 m výšky).

U části evropské populace došlo k významným změnám v migračním chování. Část pěnic černohlavých neodlétá

zimovat do oblastí Středomoří a do Afriky, ale vydává se opačným směrem do severozápadní Evropy, např. do Velké Británie. I tam dochází díky mírnějším zimám a díky masivnímu přikrmování ptactva místním obyvatelstvem k úspěšnému přezimování. Tyto migrační trasy jsou také kratší, a pěnice se tak mohou na svá hnízdiště vracet mnohem dříve než ty, co zimují v Africe. Mají tedy častěji možnost vyhnízdit i dvakrát ročně. Další výhodou této trasy je, že jsou zde loveny méně než je tomu na tradičních trasách – zejména na Kypru, v Sýrii a Libanonu. Zde jsou jejich ztráty milionové.

Před odletem na svá zimoviště se pěnice potřebují vždycky náležitě vykrmit – nejčastěji vyhledávají kaloricky vydatné bezinky (plody černého bezu). Přejme tomuto zajímavému ptačímu druhu, ať se mu u nás stále daří, má více dobrých podmínek ke hnízdění a méně náruživých lovců na migrační trase!

Plaz roku 2026: Ještěrka obecná

Vedle projektu Pták roku existují projekty Plaz roku a Obojživelník roku, které vyhlašuje HERPETA – Česká asociace pro ochranu a výzkum obojživelníků a plazů. Pro rok 2026 byla plazem roku vyhlášena ještěrka obecná. Patří mezi nejrozšířenější plazy u nás a vyskytuje se i v areálu ostravské zoo.

Ještěrka obecná (*Lacerta agilis*) se vyskytuje téměř po celé České republice i ve velké části Evropy severně od Alp, kromě těch nejsevernějších oblastí. Na východ sahá její areál až k Bajkalu. Vyskytuje se od nížin po 2500 m n. m. Nejraději má suchá, slunná místa – stráně, lomy, okraje lesů nebo zahrady, kde má dostatek potravy i úkrytů. Samice má nenápadnou hnědošedou barvu, dospělého samce zdobí zelené tváře a boky. Je také výrazně větší. S ocáskem dorůstá délky až 25 cm. Zimu tráví v norách, pod kořeny stromů nebo ve skalních puklinách. Živí se lovem drobných bezobratlých, občas i menších ještěrek, vlastní mláďata nevyjímaje. Samy jsou potravou jiných predátorů (menších šelem, hadů aj.). U lidských obydlí pak také slepic či domácích koček, ty dovedou jejich populaci zcela zdecimovat. Na jaře kladou samičky vajíčka do půdy. Mláďata se líhnou v létě a jsou hned samostatná (podobně jako mláďata ostatních plazů). Od začátku loví

drobný hmyz a velmi rychle rostou, dospělosti dosahují přibližně ve dvou letech. Přestože je ještěrka obecná poměrně běžná, patří v Česku mezi silně ohrožené druhy. Důvodem je především ztráta vhodných stanovišť a zásahy člověka do krajiny. Pokud jim poskytneme vhodné podmínky, rády se zabydlí i v blízkosti našeho obydlí. Opatření pro přežití ještěrek nejsou nijak náročná a složitá, takže můžeme relativně snadno přispět ke zvýšení jejich počtu. V přírodním areálu ostravské zoo vytváříme pro ještěrky líhniště – hromádky šterkopísku či tlejícího materiálu, a zároveň úkryty v jejich blízkosti v podobě hromady kamení, suché zídky, naskládaných polen či pařezů situovaných na slunném místě. Odměnou nám pak jsou pravidelná sezonní pozorování vyhřívajících se i lovících ještěrek, jak dospělých, tak i mláďat.

Obojživelník roku: Ropucha obecná

Patří mezi poměrně hojné zástupce obojživelníků, přesto její počty v přírodě klesají. Čelí úbytku vhodných lokalit, vysušování mokřadů a také nadužívání chemických látek v prostředí. V zoo můžeme potkat buď migrující dospělé jedince, nebo pak miniaturní žabičky opouštějící vodní nádrže.

Ropucha obecná (*Bufo bufo*) je mimořádně přizpůsobivý druh obývajcí rozličná prostředí od nížin po horské oblasti (do výšky okolo 3000 m n. m v Tibetu) ve značné části palearktické oblasti. Na jaře se ropuchy vydávají na hromadnou cestu k vodě, často na místo, kde se samy vylíhly. Samci se ve vodě přidržují samic v objetí zvaném amplexus. Samici mohou dokonce utopit. Pokud samice přežije „zájem“ samců, klade do vody dlouhé rosolovité šňůry vajíček, které mohou měřit i několik metrů. Asi po 12 dnech se z vajíček vykulí malí černí pulci. Za 2–3 měsíce se pulci promění v malinké žabky. Přestože v jedné snůšce bývá obvykle 2000 až 4000 vajíček, přežije jen malá část potomků – pulci i maličké ropuchy čelí predátorům, nemocem i nepříznivým podmínkám. Vysoký počet vajíček je evoluční strategií, která zvyšuje šanci, že alespoň někteří jedinci dospějí.

Ropuchy tráví většinu roku mimo vodní prostředí. Přes den odpočívají ukryté pod kameny, v norách nebo ve

sklepích starých domů. Na lov vyráží za soumraku. Loví zvláště měkkýše, žížaly, pavouky, svinky, mravence, brouky či mladé myši. Ropucha obecná patří mezi několik málo živočichů v české přírodě, kteří se živí slimáky – včetně invazního plzáka španělského. V ohrožení se ropuchy snaží zapudit predátora nafukováním, výhrůžnou pozicí a vylučováním dráždivého sekretu s jedovatým bufotoxinem z průšních žláz tzv. parotid. Pro člověka není nebezpečná – jen je dobré si po případném kontaktu s ní nemnout oči. Jejimi přirozenými predátory jsou ježci, užovka obojková, menší šelmy aj. Kromě toho musí ropuchy čelit rozkouskovaní krajiny sítí komunikací křižující jejich migrační trasy, znečištění prostředí, mizení mokřadů i přetrvávajícím předsudkům a pověrám kvůli svému vzhledu. Usnadnit život ropuše může hlavně pomoc při jarních migracích, ochrana mokřadů a to nejjednodušší – ponechat jí také na zahradě kousek „divočiny“, kde najde úkryt.

Běh Zoo Ostrava pro saolu

Charitativní běh v ostravské zoo je určen jednotlivcům, přátelům, rodinám i rodičům s kočárky – zkrátka všem, kdo mají rádi pohyb a přírodu. Vítězem je každý, kdo se postaví na start a podpoří dobrou věc. Letos poběžíme pro kriticky ohroženou saolu.

Proč právě saola?

Saola patří mezi nejohroženější savce světa. Objevena byla teprve v roce 1992 v centrálním Vietnamu na základě kosterních pozůstatků a kůží. Ve 20. století šlo o jeden z nejúžasnějších zoologických objevů – srovnatelný snad jen s objevem okapi v centrální Africe, ke kterému však došlo téměř o sto let dříve. Kvůli skrytému způsobu života zůstává saola stále velkou záhadou a přesná velikost její populace není známa. Odhady hovoří o méně než 100 jedincích.

Co možná o saole nevíte:

- Většina informací o saole pochází od místních obyvatel a z pouhého zlomku snímků z fotopastí. Patří tak mezi nejméně prozkoumané velké savce na světě.
- V současnosti nežije žádná saola v lidské péči kdekoli na světě. Pro její záchranu bude klíčové vytvoření základní chovné populace v rámci záchranného programu.

- Od objevení saoly v roce 1992 byly v Annámském pohoří popsány i další dosud nepoznané druhy savců a ptáků, z nichž některé nežijí nikde jinde na světě. Zdejší ekosystém tak patří k nejcenějším na Zemi.

Kam poputuje výtěžek?

Letošní, jubilejní 10. ročník podpoří organizaci Saola Foundation, která byla založena v roce 2020 s cílem chránit bohatou biodiverzitu Annámského pohoří. Výtěžek ze startovného bude věnován na pátrání po saole a na podporu výzkumného a ochranného týmu v Laosu.

Nezmeškejte registraci!

Online registrace končí v neděli 16. srpna. Poté bude – v případě volné kapacity – možné zakoupit startovné ještě na místě, ovšem za vyšší cenu.

Těšíme se na Vás 21. srpna na startu!

Galerie mláďat

TAYRA (*Eira barbara*)

Před čtyřmi lety jsme v nově zrekonstruovaném výběhu v komplexu Jižní Amerika začali s chovem těchto lasicovitých šelem. Po sestavení chovného páru se nezkušená samice dvakrát neúspěšně snažila o odchov mláďat. Napotřetí se jí podařilo odchovat dvě mláďata – samici a samce. Byla už mnohem klidnější a péči o své potomky zvládla. Ta jsou první týdny zcela závislá na matce málo vyvinutá, slepá a holá. Nyní už sourozenci k radosti návštěvníků objevují venkovním výběh.

KOČKODAN HAMLYNŮV (*Cercopithecus hamlyni*)

Bambusožravého kočkodana chováme od konce roku 2023. Tito vzácní afričtí primáti v přírodě obývají husté bambusové porosty na velmi malém území v Demokratické republice Kongo. Početnost jejich divoké populace není známa, a navíc klesá vlivem ztráty životního prostředí a pytláctví. Raritní je i jejich chov v zoologických zahradách – pouhých 25 jedinců chová 10 institucí. Dne 24. března 2026 se v Ostravě narodilo první mládě. Zatím neznáme jeho pohlaví, ale důležité je, že se rodiče o svého potomka starají.

MANGUSTA ŽÍHANÁ (*Mungos mungo*)

V zadní části pavilonu Tanganika je rušno. K pěti samcům se na konci roku 2025 připojily i tři samice. Zvířata se spolu dobře sžila a už 20. února celá skupina v jednom velkém pruhovaném chumlu zahřívala pětici malinkatých slepých mláďat. U těchto promykovitých šelem se mláďata rodí synchronně, samice se pak střídají v kojení a na péči o mláďata se podílí celá skupina. Všechna mláďata prospívají a rostou jako z vody. Expozice může pojmout až 40 jedinců. Věříme, že se mangusty budou dál rozmnožovat.

EKLEKTUS PAPUÁNSKÝ *(Eclectus polychloros)*

Na jaře 2022 se ve voliérách papoušků zabydlel mladý pár zajímavých ptáků. Jeden z nich má zeleně zbarvené peří, druhý červeně. Ačkoli budí zdání dvou druhů, ve skutečnosti se jedná o samce a samici eklektuse papuánského. Mezitím ptáci dospěli a začali se rozmnožovat. První potomky žel neodchovali, ale mládě vylíhlé v prosinci loňského roku se jim už odchovat podařilo. Chovatelé do odchovu nijak nezasahovali, ale čekali, až mladý eklektus opustí hnízdní budku, aby podle barvy peří poznali, že se jedná o samce.

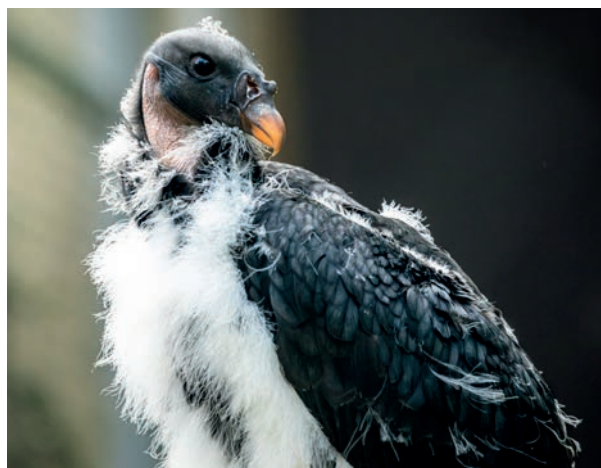
LEMUR ŠIROKONOSÝ *(Prolemur simus)*

Kriticky ohrožený druh, největší ze skupiny takzvaných „bambusových“ lemurů se v ostravské zoo zabydlel v roce 2023. Koncem dubna 2025 se oběma chovným samičkám narodilo mládě. Záhy starší samice převzala péči o obě mláďata, ale bohužel prvoodchov nebyl korunován úspěchem. Koncem dubna 2026 se narodila další dvě mláďata. Populace v lidské péči čítá v současnosti pouhých 40 jedinců, a proto je každý úspěšný odchov nesmírně cenný pro záchranu tohoto druhu pro budoucnost.

KONDOR KRÁLOVSKÝ *(Sarcoramphus papa)*

Majestátní mrchožravý pták je překvapivě plachý. I proto jej už několik let chováme v zázemí. Když byl chovný pár v návštěvnické části, nerozmnožoval se. Poté, co se přemístil do zázemí, odchoval už sedm mláďat. Pár spolehlivě inkubuje vejce a následně mláďě odchovává. Problematické je ale líhnutí mláďete, rodiče mu nedokáží ze skořápky pomoci. Proto chovatelé krátce před líhnutím vejce odeberou a nahradí podkladkem. Mláďeti asistují při klubání, tři dny je „rozkrmují“ a vracejí na hnízdo rodičům, kteří pokračují v příkladné péči o potomka.

Zábavné hádání nejen pro děti

Na závěr jsme pro Vás připravili zábavné luštění. Pokud se Vám budou otázky zdát těžké, nic se nelekejte. Všechny odpovědi hravě najdete v článcích uvnitř časopisu. Přejeme Vám příjemné luštění!

V tajence Vám vyjde slovo, které možná neznáte, ale souvisí s právě probíhající kampaní o mokřadech a jejich významu při zadržování vody v krajině. Slovo je latinského původu a znamená zlepšení. Varianta, kdy se dříve voda ve velkém odváděla z polí, aby se zlepšila úrodnost, ale vedla k vysušování mokřadů a zamokřených luk a z dlouhodobého hlediska žádné zlepšení nepřinesla. Krajina nyní nedokáže vodu zadržet a ta rychle odtéká z našeho území.

Který druh kočkodana se živí převážně bambusem?

Anglicky mokřady

Havajská rostlina, která byla v přírodě již vyhubena

Ptákem roku 2026 je

Tajemný kopytník, pro kterého se letos poběží v Zoo Ostrava

Kuna brazilská

Příušní žlázy ropuch

Vědecký název ještěrky

Papoušek, kde samec má zeleně zbarvené peří a samice červeně

Vybarvěte si plameňáka

